

Il Lexicon Istoric Retic rumantsch è cumpari!

Venderdi, ils 10 da december 2010, è vegnì preschentà a Cuira en preschientscha da la chanceliera federala Corina Casanova l'emprim tom dal Lexicon Istoric Retic (LIR). Cun quai survegn la Svizra rumantscha per l'emprima giada en sia istorgia in lexicon istoric en sia atgna lingua.

Suenter lavurs da preparaziun da plirs onns è cumpari en furma da cudesch il Lexicon Istoric Retic (LIR), l'ediziun parziala rumantscha dal Historisches Lexikon der Schweiz (HLS). Venderdi passà ha il president da la Fundaziun HLS, l'antierur cusseglier guvernativ bernais Peter Schmid, pudì surdar l'emprim dals dus toms dal LIR a la chanceliera federala Corina Casanova ed al president da la Regenza grischuna Claudio Lardi.

Suenter che la Svizra tudestga, franzosa e taliana disponan gia da nov toms dal Historisches Lexikon der Schweiz, survegnan ussa era ils Rumantschs per l'emprima giada in'atgna enciclopedia istorica en lur lingua.

Ils toms dal LIR èn cun radund 600 paginas bain in pau pli satigls che quels dal HLS, els sa preschentan dentant dadens e dadora sco quels. En cumparegliaziun cun il HLS è il LIR cun radund 700 agens maletgs e graficas, chartas e tabellas illustrà pli ritgamain. Il tom 1 dal LIR cumpiglia ultra da quai, sco spezialitad, set focus tematics preschentads sin paginas dublas, infurmaziuns approfondadas davart l'istorgia da la Rumantschia, p.ex. davart il svilup da la translaziun da las biblas, la perscrutaziun da la chasa purila u l'electrificaziun dal Grischun.

Il LIR tracta oravant tut il spazi grischun, dond l'emprima prioritad als territoris anc oz rumantschs, alura a las parts oriundamain da lingua rumantscha e finalmain a las autras regions linguisticas dal Grischun. Ordaifer ils cunfins chantunals actuals recepescha il LIR la situaziun geografica da la Rezia, diversa d'ina epoca a l'autra, uschia il spazi dals Rets, la provinza romana Raetia, la Currezia medievals, il Stadi da las Trais Lias cun las Terras subditas ed il chantun Grischun confederal. Ultra da quai vegnan era tractadas a moda concisa las pli impurtantas destinaziuns – pajais e citads – dals emigrants rumantschs. Il LIR n'è damai betg simplamain in lexicon dal chantun Grischun, mabain in'ovra da consultaziun davart l'istorgia dal spazi retic cun in focus particular sin l'istorgia millenara da l'intschess cultural rumantsch.

Il LIR cumpara per raschuns praticas en la nova lingua da scrittira rumantsch grischun. La Lia Rumantscha ha era sustegnì la redacziun linguistica che steva l'emprim sut la direcziun da Martin Bundi e che stat dapi il 1991 sut quella dad Adolf Collenberg. Radund in terz dals 3135 artigels dal LIR, redigids da bundant 300 auturas ed auturs, èn vegnids surpigliads integralmain dal HLS e translats en rumantsch. Ils auters artigels da personas, famiglias e lieus ed ils ulteriurs artigels tematics èn vegnids scrits aposta per il LIR ubain adattads, sin basa da l'artigel HLS, cumplettamain a las relaziuns en la Rumantscha.

Ils artigels LIR èn dapi il 2004 disponibels sin internet (www.e-lir.ch). Quels davart ils lieus grischuns èn cumparids tranter il 1999 ed il 2007 en las „Annalas de la Societad Retorumantscha“. Il LIR en furma stampada vegn producì da la Südostschweiz Presse und Print AG a Cuira e vegn edì da la Chasa editura Desertina a Cuira. Ils dus toms custan ensemen fr. 298.-, ins na po dentant betg cumprar mo in singul tom.

Infurmaziuns:

Marco Jorio, schefredactur HLS, marco.jorio@dhs.ch / tel. 031 313 13 30
Adolf Collenberg, redactur LIR, colado@bluewin.ch / tel. 081 353 59 33